

19_08_010

Bestiktelser — provisjon — reklame — gaver, kort sagt, — smøring. Kjært barn har mange navn. I handelen med utlandet bruker norske bedrifter og selskaper millioner til smøring og kan i mange tilfelle trekke «utgiftene» fra på skatten. Den menige kvinne og mann undrer seg. Er det ikke noe umoralsk ved en slik praksis? «Døm selv,» oppfordrer programleder Steinar Mediaas og inviterer deg til å ta stilling sammen med to juryer og et ekspertpanel.

TEKST: STEINAR DAHL

Før jul fortalte avisoppslag oss om norske selskaper som gikk konkurs etter å ha brukt millioner i bestiktelser for å åpne nye markeder i Nigeria og Sri Lanka. Horten-bedriftene Norcontrol og Seagull hadde smurt offentlige tjenestemenn i de aktuelle landene — og blitt sittende igjen uten ordrer!

At norske bedrifter for lengst har godtatt bestiktelser som en næringsmessig realitet, er imidlertid ikke noe nytt. Vil man inn på nye markeder ute i verden, er smøring noe forretningsfolk ikke kommer utenom, heller ikke om de er norske.

Research-arbeidet til debattprogrammet om smøring og bestiktelser er utført av Sigurd Hartmann, Ebbe Ording og Kristin Lunde. Programleder Steinar Mediaas presenterer en fingert bestikkelsessak som ligger nær opp til virkeligheten, foruten å innlede til en generell debatt mellom deltakerne i ekspertpanelet og i to ulikt sammensatte juryer. Panelet består av næringslivsledere med erfaring fra internasjonal handel, en advokat, en politiker og skattedirektøren, samt en lege med langvarige opphold bak seg i Nigeria og Afrika. I den ene juryen sitter forretningsfolk, den andre er besatt med folk fra mange forskjellige yrkesgrupper (også næringslivet). På ulike stadier i debatten får juryene anledning til å tilkjenne sine synspunkter direkte via mentometre. Men først uttaler ekspertpanelet seg. Og av spesiell interesse vil selvsagt skattedirektørens synspunkter være, ikke minst når temaet er så brennbart som dette.

★ **«Julegaven» fra skattedirektøren**

«Norske myndigheter godtar nå at utgifter til smøring og bestiktelser kan trekkes fra som kostnader.» Dette var nyheten daværende reporter Kalle Lisberg i P1s «Økonomiske Magasin» lot springe i desember 1985.

— Opprullingen av norske

selskapers praksis med smøring og bestiktelser startet med at skattedirektøren gikk ut i «Økonomisk Magasin» og innrømmet en viss praktisering av fradragsrett for utgifter til smøring av

utenlandske forretningsforbindelser, sier Sigurd Hartmann.

— Senere i 1986 gikk så Norges Skattereviseors Landsforening i et brev ut mot Willy Ovesens uttalelser.

Smøring kan jo sjelden legitimeres slik regnskapsloven krever, og i skattereviseorsforeningen likte man lite å bli involvert i en eventuell forskjellsbehandling ved utligning av norske selskaper. Revisorene mener fortsatt at den omtalte praksis skaper umulige arbeidsforhold med illusoriske kontrollmuligheter.

Denne kontroversen mellom Skattedirektoratet og revisorene blir imidlertid ikke tatt opp i programmet. Dessverre for oss, så var skattereviseorene de eneste som takket nei til å bli med i panelet, forklarer Ebbe Ording.

— Uoffisielt var visse former for smøring godtatt som fradrag også før avsløringen i «Økonomisk Magasin,» fortsetter Ording. Faktisk var spørsmålet om smøring og fradragsberettigelse lenge en hysj-sak internt i Skattedirektoratet. Dette har jo konsekvenser helt til topps, ikke bare innen forvaltningen, men også på det politiske topplan — direktoratet er jo underlagt Finansdepartementet.

— Men, presiserer Ording, det råder ikke noen motsetning mellom skattereviseorsforeningen og direktoratet i dette spørsmålet etter skattedirektørens mening. Ovesen sier han stiller like strenge krav til legitimering av fradrag for smøring som det skattereviseorene gjør.

★ **Hvor går grensene?**

Norge har en rettspraksis i saker der ligningsmyndighetene har av-

SMØRING

slått fradrag for smøring. Nektelse for fradrag av «provisjon» er blitt omstøtt både i herredsrett og lagmannsrett. Det kan også vises til lignende rettspraksis både i Sverige og Danmark.

Men myndighetene forlanger at absolutt alle utgifter i forbindelse med norske selskapers handel i USA og Europa dokumenteres. «Grensen går et sted ved Suez,» har skattedirektøren engang uttalt, og mener med det at sannsynliggjorte utlegg i forbindelse med handel i fjerne land kan være fradragsberettiget.

Fra tiden før tankmarkedet tok seg opp igjen, kjenner en til saker der ligningsmyndighetene godkjente bokføring av 15 millioner kroner som «utgifter» til importlisens ved salg av norske skip til et land i Latin-Amerika. I

et annet tilfelle lød det bokførte beløpet som ble godkjent på 10 millioner kroner.

Skattedirektøren har bedyret at direktoratet alltid foretar de mest rigorøse undersøkelser, og føler man seg ikke overbevist, forlanges det at hele styret i et selskap avgir en skriftlig bekrefteelse på at det forholder seg slik selskapet hevder. Ovesen stikker ikke under en stol at man har vært i situasjoner der bilagene for smøring har vært tvilsomme.

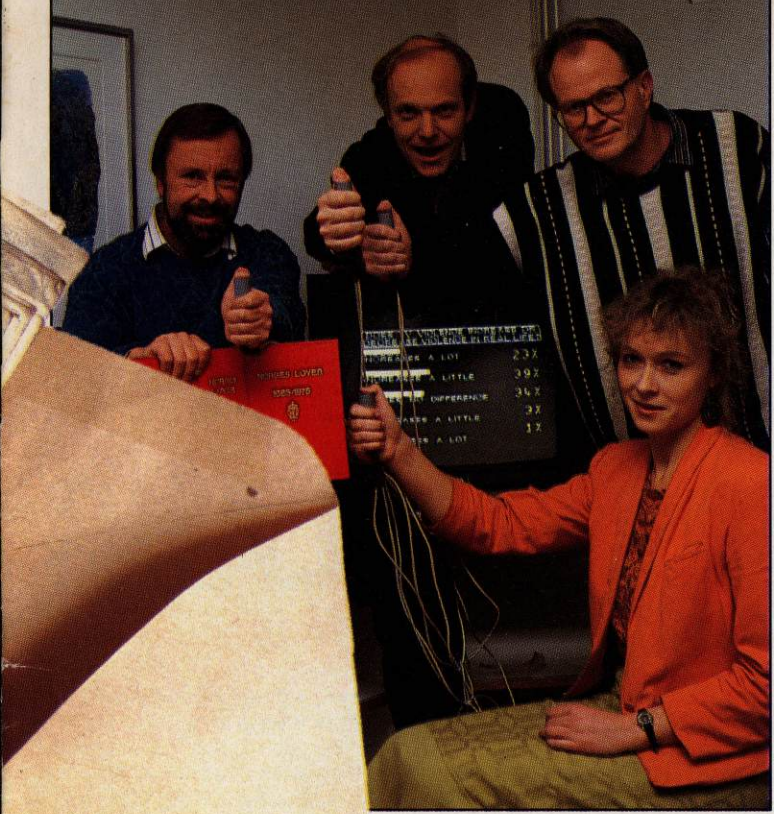
Muligheten for at pengene kan gå i ring ligger snublende nær, hvilket vil si at de går tilbake til betalerne på en konto i utlandet, der de «saltes».

★ **Et spørsmål om moral?**

Klart nok er det ikke bare i «fjerne land» smøring forekommer. Den amerikanske flyprodusenten Lockheed smurte i årene 1970—75 høytstående personer både i Europa og Japan.

19_08_

● Kan smøring tilpasses regnskapsloven? Programredaksjonen demonstrerer mentometerutstyret som de to juryene i «Døm selv!» bruker under sendingen. F v Sigurd Hartmann, Steinar Mediaas, Ebbe Ording og Kristin Lunde. (Foto: Sverre Bergli)

ING

● Nedenfor fra venstre skattedirektør Willy Ovesen, advokat Olav E Klingenberg, direktør Finn Enger, direktør Svein Ribe-Andersen, avdelingsingeniør Per Reinboth, stortingsrepresentant Svein Alsaker og lege Sturla Johnson. (Foto: NTB)

Opprullingen av saken endte med forferdelse: 30 millioner dollar var brukt til bestiktelser og en av sjefene i selskapet tok livet av seg. Prins Bernhard av Nederland kom i søkelyset som mottaker av Lockheed-penger.

Det er heller ikke så sikkert at forretningskulturen i de såkalte fjerne landene er så korrumpert som mange vil ha det til. I et intervju som er lagt inn i programmet, står nigerianeren Emanuel Odiachi fram og hevder at bestiktelser i landets forretningsliv ikke forekom før kolonitiden og at det heller ikke er vanlig i dag. Det var koloniherrerne som innførte prinsippet med bestiktelser. Ondet ble dyttet på afrikanerne, sammen med vestens materialistiske kulturverdier.

— Jeg kan dokumentere et eksempel på hvordan kriteriene og idealene for fri konkurranse ble torpedert, sier Sigurd Hartmann og legger fram et konfidensielt notat laget av en EF-tjenestemann fra Vest-Tyskland. Notatet beskriver hvordan et fransk selskap i 1986 greide å vinne igjennom med det dyreste anbudet for kraftutbyggingen av Turkwel-kløften i Kenya. Det skjedde foran nesen på en rekke andre EF-land og førte til atskillig skurring disse landene imellom.

Notatet er stilet til EFs direktorat for utvikling, og det framgår at prisen på franskmennenes anbud ligger i overkant av det dobbelte av anbudene fra de engelske, greske og vest-tyske selskapene. Kenyanske embetsmenn antok likevel det dyreste anbudet, fordi franskmennene

underhånden hadde latt dem forhandle seg fram til meget gunstige personlige fordeler. Og det i en tid da Mois regime måtte kutte ned investeringene innen de fleste andre sektorer i landet på grunn av sviktende budsjetter, understreker Hartmann.

At smøring kan føre til store calamiteter for de involverte land, er den svenske Bofors-skandalen i India et eksempel på. Her gikk 200 millioner kroner i bestiktelser til mellommenn for at våpensalget skulle gå i orden. Når slike ting blir kjent, bidrar det til å skape ustabilitet i landet og setter regimet i fare.

I sak etter sak har vi i det siste opplevd hvordan Sverige er blitt kompromittert foran øynene på det internasjonale samfunn.

Til sjuende og sist kan det derfor være grunn til å spørre:

Gir dagens praksis med smøring inntrykk av en norsk offisiell godkjenning av lureri?

Kompromitterer en slik praksis norsk næringslivs rykte i utlandet? □

TV

Torsdag kl 20.05
DØM SELV!

Smøring og bestiktelser. Næringslivsledere, skattedirektøren og andre eksperter diskuterer. Publikum i studio blir bedt om å ta stilling til problemstillingene ved hjelp av et avstemningssystem. Programleder: Steinar Mediaas

